

mindent. A mi szerződésünk azt jelenti, hogy minden korábbi megállapodás a konföderációt illetően a továbbiakban nem érvényes. És köszönöm, hogy szerződésünk szerepelt a moszkvai konferencia napirendjén.

Molotov: Tudom, hogy sok problémája származik a szerződésből; úgy látszott, mintha mi megállapodtunk volna az angolokkal valamiben és nem tájékoztattuk volna Önt. Ez az, amiért örültem, hogy beszélhettem erről velük. Először elküldtem nekik a szerződés szövegét, ez nem volt titok. A konferencián sok nehézség volt, sokáig nem találtuk meg a közös hangot; azt vártam, hogy vita lesz belőle. Először egy tömör bejelentéssel kezdtem, amelyben elmondtam az előzményeket és kértem az ő véleményüket. Eden azt válaszolta, hogy nem ismeri a szerződés szövegét, és hogy mindennek differenciálnak kell lenni, és hogy teljesen egyetért. Cordell Hull csatlakozott hozzá. Így a vita, amelyet vártam, sosem zajlott le.

Beneš: Az Önök iránti lojalitásból előzetesen én senkinek nem adtam oda a szöveget Londonban, de tájékoztattam az angolokat a szerződés tartalmáról. Ők nyilvánvalóan azt a tényt, hogy nem ismerik a szöveget, arra használták fel, hogy kimaradjanak a dologból. Még egyszer köszönet a fellépéséért, amely véget vetett a bizonytalanság időszakának.

2. Az 1943. december 16-i Beneš–Molotov találkozó jegyzőkönyve

Moszkva, 1943. december 16. du. 5–7³⁰

Jelen vannak: Beneš, Fierlinger, Smutny, Molotov, Kornejczuk, Nebegyev. Beneš programjának hatodik pontjával kezdte, de kijelentette, hogy ezt csak legutoljára akarja megvitatni.

A hetedik pont a háború utáni katonai együttműködés és a háború alatti. Ez sok vonatkozásban technikai kérdés, de politikai is. Az elnök reméli, hogy a technikai kérdésekről tárgyalhat Zsukov marsallal és ha lehetséges Sztálin marsallal. Átnyújtotta a részleteket is magában foglaló memorandumot. A következőket tekinti alapkérdéseknek:

1. Mi minden csehszlovákot mozgósítani akarunk hadseregünk számára. A hatalmat át kell venni, ezért szükségünk van a lehető legnagyobb katonai erőre.

2. Segéd dandár szervezése.

3. Pilótákat küldünk Angliából, hogy itt szervezzenek egy repülőrajt. Saját területünkön is akarunk katonai akciókat végrehajtani. Tudjuk, hogy kezdetben nem leszünk még képesek a harcra, de legalább a vége előtt – akarunk harcolni, hogy minden emberünknek meg legyen az az érzése, hogy szorosan a SZU oldalán részt vett a háborúban. Ezért kérjük, hogy fegyverekkel segítsenek bennünket, mert végül egy forradalom, egy partizán háború fog kitörni országunkban.

Molotov: (meglehetősen gúnyorosan) Kik között?

Beneš: A németek ellen. Lehet, hogy Németország hamarabb össze fog omlani mint ahogy ez lehetségessé válik, de én nem akarom ezt, nekünk készen kell állnunk.

Molotov: Ami bennünket illet, mi olyan gyorsan szeretnénk Németország összeomlását, amilyen gyorsan lehet, nem várva a csehszlovák hadsereg megszervezéséig. Mi országukban jelenleg a helyzet??

Beneš: Jelenleg egy nyílt felkelés nem jelentene mást, mint egy szükségtelen mézszárlást, minden esetre meg kell tennünk mindent, hogy készen álljanak az embereink.

Molotov: Jelenleg az ellenállásnak milyen formáját folytatják az emberek a németek ellen, hajtának-e végre szabotázs akciókat vagy hasonlókat?

Beneš: Országunkban szabotázs akciók mindig voltak és vannak most is, az emberek felkészültek erre s részt akarnak bennük venni. Azok a válaszok, amelyek az országból érkeztek hozzánk, mutatják, hogy az emberek teljesen egyetértenek ebben velünk. De országunkban más módszert kell alkalmazni, mint a lengyeleké. Amit mi igazán csinálunk, az az úgynevezett szakavatott szabotázs, mely szakadatlanul és állandóan árt a németeknek. Mi már három évszázada harcolunk velük.

Molotov: Rendben, amire én gondoltam, az az, hogy tényleges felforgató tevékenységet folytatnak-e az embereik. A lengyeleknek van

földalatti mozgalmuk, szabotázs akciókat és másokat hajtanak végre, hidakat és vonatokat robbantanak.

Beneš: A mi országunkban a földrajzi feltételek mások. Mi vagyunk a legmesszebb a fronttól, embereink sürgették a gyárak bombázását, de nem történt semmi. Mind az angolokat, mind Önöket sürgettük a bombázás ügyében. Eddig nem történt semmi, de a szabotázsok folynak.

Molotov: De senki nem tud róluk, a lengyelek – még a diplomáciai szakítás után is – küldtek nekünk listát a szervezetük által végrehajtott terrorista akciókról. Odaát, vonatok, hidak...

Kornejczuk komolyan bólint, s kifejti, hogy ez egy komoly vállalkozás. Smutny beszél arról, hogy embereink felkészültek, hogy segítsenek a Skoda üzem bombázásában, felkészültek az üzemben a szabotázsra, és beszél azokról az okokról, amelyek miatt az nem következett be.

Az elnök ismét ismerteti országunk körülményeit, és elmagyarázza, hogy miért nem került sor partizán háborúra vagy nagyobb szabású szabotázsra. Hangsúlyozta, hogy a lengyelekkel ellentétben, mi nem csinálunk nagy felhajtást az ügy körül. Ugyanaz a helyzet Szlovákiában. De ha közelebb kerül a front területeinkhez, gyakoribbak lesznek a szabotázs akciók, partizán alakulatok alakulnak majd, de mindez a fronthoz való közelségen múlik. A katonai memorandum tartalmaz egy másik kérést a fegyvereket illetően, okokat jelölünk meg arra, hogy eredeti német fegyvereket kérjünk.

Molotov: Rendben van, a szakértők majd tanulmányozzák a kérdést.

Beneš: És most a háború utáni együttműködésről, ez nagyon fontos. Ahogy Ön is tudja, az elmúlt háború után mi Franciaország irányába orientálódtunk, elfogadtuk az ő doktrínájukat és együttműködtünk. E háború után nekünk meg kell tartanunk az Önökkel való szoros katonai együttműködést. Ez azt jelenti, hogy koordinálni kell terveinket, katonai elveinket az Önök tapasztalataihoz kell igazítanunk, szabványosítanunk kell a fegyvereket és a lőszereket, együtt kell működnünk a légvédelemben, a légterek kialakításában és így tovább. Ahogy látják, mi a szerződésünkben adódó minden lehetőséggel számolunk, és minden vonat-

kozásban kívánjuk az együttműködést. Ezt javaslom az Önök megfontolására, és várjuk a válaszukat.

Ugyanez a helyzet a gazdasági együttműködéssel. Fő elképzeléseinket leírtuk ebben a memorandumban (átadja). Először is szomszédok vagyunk. A mi gazdasági orientációnknak meg kell változnia. Eddig 80%-ban a Nyugat felé fordultunk – ez határozottan változni fog. Én 50% Nyugat- és 50 % Kelet-orientációra gondolok.

Molotov: Egyetértek, ez egy nagyon fontos kérdés.

Beneš: Igen, az, ennek kellene lenni gazdasági együttműködésünk alapjának. Fierlinger és az Önök szakértői tanulmányozni fogják ezt a vázlatot, így meg lehet tenni az előkészületeket a háború utáni hirtelen kereskedelmi váltásra. Erősen érdekelve vagyunk abban, hogy a munkanélküliség megszűnjön országunkban a háború után, Önök nélkül erre nem lennének képesek. Nem akarunk függni a Nyugattól a nyersanyag szállítások által. Ezek a gazdasági memorandum fő gondolatai. Ezt átadom Önnek, s a távozása után Fierlinger tárgyalhat erről Mikojannal és az Ön szakértőivel. Mi Londonban Lebegyevvel fogunk tárgyalni. Mindez magában foglalja a szállítások kérdését, ami egy nagyon fontos kérdés.

Molotov: Bár gazdasági szisztémánk saját iparunkra épül, de bizonyára együtt kell működniük a többiekkel.

Beneš: A tizenegyedik pont a háborús bűnösökkel foglalkozik. Nekünk van egy kész programunk és ebben a kérdésben mindazzal egyetértünk, amit Ön nyilvánosan kifejtett. Kormányunk most készít egy törvényt, mely mindazt tartalmazza, amit Ön is kifejtett és amiben egyetértés van a szövetségesek között. Két dolog van, amit hangsúlyozni akarok: Először is nekünk radikálisnak kell lenniük, mivel megvan az a veszély, hogy a Nyugat hamar elfeledkezhet erről.

Molotov: Természetesen, ez lehetséges. De nem feledhetjük, hogy a mi embereinknek szüksége van...

Beneš: Én tudni akarom, hogy hogyan beszéljek az amerikaiakkal és az angolokkal Londonba való visszatérésem után.

Molotov: Ebben a kérdésben nézetkülönbség van köztünk és az angolok között, nem az alapelvekben, hanem a végrehajtásban. Az

vonatkozik azokra a bizottságokra, amelyek feladata a háborús bűnösök perbefogása lesz. Mi azt akarjuk, hogy azok az országok képviseltesék magukat ezekben a bizottságokban, amelyek közvetlenül szenvedtek a németektől. Az angolok dominiumaikat is képviseltetni akarják. Mi ezt nem ellenezzük, de ebben az esetben a mi részünkről képviseltetni akarjuk Ukrajnát, Belorussziát, a Moldvai Köztársaságot, Lettországot, Észtországot, Litvániát és a Karél-Finn Köztársaságot. Ehhez a követelésünkhöz ragaszkodni fogunk.

Beneš: Ez egybeesik a mi alapelveinkkel, mi is ragaszkodni fogunk hozzá. A másik kérdés meglehetősen kényes. Azt szeretném, ha az Önök kormánya nyomást gyakorolna – ezzel megerősítve bennünket – követelve mindazon emberek megbüntetését Szlovákiában, akik felelősek a SZU elleni háborúért. Azt szeretném, ha Ön baráti módon készítené bennünket arra, hogy szigorúan büntessük meg azokat, akik felelősek a háborús nyilatkozatért, akik együttműködtek a németekkel a fronton s akik engedményeket tettek nekik.

Molotov mosolyog és megértően bólint, ezután megjegyzi: De minden méltányosság mellett sem nagyon tudjuk a szlovákokat ugyanabba a kategóriába sorolni, mint a németeket és a magyarokat.

Beneš: Nem, nem lehet. Én a kérdést kettőnk között akarom elintézni. Nem akarom, hogy a szlovák kérdés nemzetközi ügyé váljon; ez a mi belső ügyünk lesz. De nem akarom, hogy egyesek megragadják az alkalmat a belpolitikában, és azt bizonyítsák, hogy a csehek üldözik a szlovákokat. Ezért kérek Önöktől segítséget. Amit ők csináltak, az teljesen elfogadhatatlan számunkra, csak a szlovákság szempontjából is, nekünk így kell megítélnünk őket, mint akik a németeknek dolgoztak a szlávok ellenében.

Molotov: Értem. Milyen szovjet támogatásra van szüksége a szlovákok ellenében? Kiket akar megbüntetni?

Beneš: Tuka, Sano Mach, Tiso, Gaspar, Medricky, Catlos; nekik lógniuk kell és a többieknek is. Nehéz elkapni a bűnösöket a szlovákok között. Egész szlovákia egy klán, és jól vigyáznak magukra; egy testvér Londonba, egy testvér Szlovákiában. Ha a szövetségesek vesztenek, akkor a Szlovákiában levő testvér megmenti a külföldit, ellenkező eset-

ben a külföldi segíti a hazait. Természetesen túlzok, de érzékeltetni akarom, hogy nekünk cseheknek, de maguknak a szlovákoknak is milyen nehéz a háborús bűnösök megbüntetése. De ezt mindenféleképpen szükséges megtenni a jövő és a moralitás érdekében.

Tizenkettedik pont. Itt szeretnék beszélni a más országokkal való kapcsolatainkról. Ausztriáról már beszéltünk. Mi a függetlensége mellett foglalunk állást.

Molotov: Értem.

Beneš: Szeretném megemlíteni a Dunai föderációt, s biztosítani Önöket, hogy e kérdésben nem köteleztük el magunkat s nem is fogjuk.

a) Közép-Európa organizációjára vonatkozóan nem kívánunk semmit tenni az Önökkel való megegyezés nélkül

b) Mi Ausztria függetlensége mellett vagyunk, meg vagyunk róla győződve, hogy Ausztria önmagában is életképes. Húsz éve az emberek abban nőttek föl, hogy Ausztria önmagában nem életképes. A szociáldemokraták is meglátogattak Londonban, és arra kértek, hogy magyarázzam el az ő politikájukat Moszkvában úgy, hogy Önök megértsék. Ők azt mondják, hogy az osztrák munkásosztály Önök mögött van, de Ausztria nem tud önmagában megélni. Ez azt jelenti, hogy vagy Németországgal vagy velünk kell együtt haladnia. És azt mondják, hogy inkább velünk. De ezt nem fogadtam el. Ausztria-Magyarország ideje alatt pénzügyileg mi tartottuk el az osztrák területeket. Az osztrákok, és különösen Bécs nagyon jól élt. Ők kihasználták a többi területet, a cseheket különösen. Amikor Ausztria-Magyarország megszűnt, nekik el kellett kezdeniük dolgozni. A háború előtt magas színvonalon éltek, mi pedig alacsonyon, a háború után mi felemelkedtünk, ők pedig lesüllyedtek; ez az, amiért azt mondják, hogy nem tudnak megélni. A jugoszlávok bizonyára még rosszabb helyzetben vannak, de velük az osztrákok nem számoltak. A mi embereink szerények, tanultak és szorgalmasak; mindezt a saját erejükből csinálták. Ezért szeretnének az osztrákok csatlakozni hozzánk, úgy gondolják, hogy magasabb szinten lennének. Az osztrák emberek, különösen a hegyilakók, hozzánk viszonyítva puhák, nincs bennük elég energia.

Molotov: A cseh területek életszínvonala magasabb volt?

Beneš: Igen, magasabb volt.

Kornejczuk: De magasabb volt az életszínvonal Ausztriában mint Lengyelországban és Jugoszláviában, ugye?

Beneš: Magasabb volt. De én örültem ennek, és azt akarom, hogy még magasabb legyen.

Molotov: Nagyon jól értem. Természetesen, Ön nem támogatna egy osztrák föderációt, mely Önök ellen irányulna.

Beneš: Ausztriában van egy nagyon előrelátó munkáspárt, melyet támogatni fogunk. Mi sosem voltunk s nem is leszünk rossz viszonyban Ausztriával.

És most Románia. A kapcsolataink mindig jók voltak. De sohasem köteleztem el Csehszlovákiát Besszarábia kérdésében. München idején a románok sokkal kedvezőbben viselkedtek irányunkban, mint a többiek.

Molotov: Az önök közös ellenségei a magyarok. Mi teszünk különbségeket azok között, akik megtámadtak bennünket, így Románia és Magyarország között is. A magyarok magatartása irányunkban sokkal rosszabb volt. És Erdély kérdésében a múlt nyáron küldtünk egy írásbeli memorandumot az angoloknak, jelezve, hogy ez a kérdés nem igazságosan rendeződött el a románok szempontjából.

Beneš: Maniu kapcsolatban áll velem. Ő egy demokrata, nem halad végig együtt Antonescuval. Üzenetet kaptam tőle, mely szerint megértette, hogy Besszarábia és Bukovina elveszett a számukra. Kért, hogy beszéljek ezekről Önnel. Én mindig egy térképet mutatok neki, és azt mondom, hogy az Önök határainál nem lehetséges kompromisszum. De úgy gondolom, hogy Erdély esetén meg kellene tartaniuk érdekeltségeiket.

Molotov: Amint mondtam, közbenjártunk a románok érdekében.

Beneš: Úgy látom, az alapkérdésben egyetértünk.

Molotov: Igen.

Beneš: Ezután itt van Jugoszlávia. Ez a nemzet nagyon közel áll hozzánk, eltekintve az ellenünk elkövetett hűtlenségüktől. Ez nem csak egyének, hanem – mint Franciaországban – emberek egy kasztjának műve volt. A másik oldalon ott az igazi jugoszláv ember, aki látta, hogy

a vezetők el akarnak bennünket hagyni és együtt akarnak működni a fasisztákkal, de még sem sikerült elpusztítani a rezsimet.

Molotov: Épp a háború előtt mi segíteni akartunk nekik és a németek megértették, hogy meg akarjuk védeni őket, de ez már nem segített.

Beneš: Mi jobban fogjuk figyelni a jugoszlávokat, bár a barátságunk megmarad. Igen nehéz helyzetben vannak. Mi a három rész föderális uniója mellett vagyunk. Roosevelttel azt mondta nekem Amerikában, hogy a horvátok és a szerbek nem tudnak együtt élni. Én azt válaszoltam neki, hogy ha Önök csinálnak valamit és Jugoszlávia szétbomlik, az egy tragikus hiba lesz. Nem tudtam, hogyan magyarázzam ezt meg neki, de utána jött egy ötletem: A probléma nem a szerbek és a horvátok között van, hanem abban, hogy a föderációban hogyan húzzák meg a határt a szerbek és a horvátok között. Sohasem oldódik meg a probléma a szétválasztással. Az még csak rosszabb lesz. Ha vitatkozniuk kell, jobb ha ugyanabban a házban laknak, s a vita házon belül marad. Ha különböző házakban laknak, a harc az utcán fog folyni. Roosevelttel azt mondta: „Meggyőzött engem.”

Churchill szintén erről a kérdéstről kérdezett. Ragaszkodtam hozzá: „Nem szabad hagyni a felosztást.” A Külügyminisztérium az unió mellett van. Mindig különbség van a Külügyminisztérium és Churchill között. Churchill konzervatívabb. Lehet befolyásolni, de megvannak a maga rögeszméi, s azokban makacs. Ő a XIX. század igazi terméke, és a múlt sémáiban gondolkodik. Megért dolgokat, fejlődik és meg lehet győzni. Eden jobban megért dolgokat, ő is konzervatív, de a mi századunk embere. Ha Önök is támogatják, én biztos vagyok abban, hogy a jugoszláv kérdés az unió mellett fog eldőlni.

A másik jugoszláv kérdés a napi politika problémája. Kairóban Puric látogatott meg és kérte a segítségemet. A következőt mondta: „Egy ugyanolyan szerződést szeretnénk mint az Önöké.”

Molotov: De nem miattuk kezdődött minden, s ők elfutottak tőle?

Beneš: Ez sajnálatos; és az a kormány jelenleg nem létezik.

Molotov: Ők ki vannak szakítva a termőföldjükből.

Beneš: Igazi emigránsok –

Zavarban vagyok, hogy ezt kell mondanom, de minden barátom Londonban ugyanilyen termőföldjétől elszakított ember. A jugoszláv kérdés saját talaján fog megoldódni. Puric kérte, hogy védelmezzem őket, tisztában vagyok azzal, hogy ez nem egészen igazságos módja a támogatásuknak. Ugyanaz a helyzet, mint Lengyelországgal, a régi Lengyelországnak el kell tűnnie. 15 éven keresztül Jugoszláviának volt egy hivatalos rezsime: Sándor, Pál, II. Péter, láthatják a következményeket. II. Pétert úgy nevelték, hogy demokratikus király váljék belőle. Most Petar Zivkovic a tanára.

Molotov: Az angolok tologattak bennünket ebbe az irányba. Beszélünk erről Edennel, de magában az országban maguk az emberek fogják elrendezni a kérdést. A napokban küldünk egy katonai missziót Jugoszláviába; és majd a többit meglátjuk.

(Ő azt a benyomást keltette [mármint Beneš. G.L.], mintha óvakodnék belebonyolódni a kérdésbe.)

Beneš: Franciaország. Már beszélünk erről. Nekünk szükségünk van Franciaországra, de a helyzet igen bonyolult lesz. De Gaulle és a többiek úgy gondolják, hogy a háború előtti, a nagy Franciaországot képviselik, és szeretnének mindent visszaállítani, megmenteni a birodalmat. Az angolok ellenzik ezt, bár nem mondják. Én nem hiszem, hogy Franciaország mindent visszakaphat. Rooseveltt nyíltan megmonda nekem, hogy nem fogadja el a francia birodalom integritását. Gondolom, hogy ez Indokínára vonatkozik. Az amerikaiak meg akarták szerezni Dzsakart, de gondolom, hogy ezt a tervüket feladták.

Molotov: Én nem így gondolom, sőt ellenkezőleg, szerintem épp ez az, amit akarnak.

Beneš: Amerikában mindenkinek elmondtam, hogy nem értek egyet a De Gaulle irányában folytatott politikájukkal. Az volt a benyomásom, hogy nem csak De Gaulle, hanem Franciaországgal is szemben állnak.

Molotov: Igen bizonyos, kapni akarnak belőle valamit.

Beneš: Rooseveltt mesélte nekem ezt a történetet: „Amikor Marokkóban voltam, a marokkói szultán meglátogatott és ezt kérte: Önöknek, amerikaiaknak itt kellene maradniuk.” Rooseveltt több mint tréfaként

mesélte ezt, de a konklúzióm az volt, hogy téved. Darlan, Pétain – mind egy-egy hiba volt.

Molotov: Lehetséges, hogy nem minden egészen világos jelen pillanatban. De Gaulle egy másik kérdés. Ideiglenesen el lehet fogadni Darlant.

Beneš: Úgy gondolom, hogy még a háború befejezése előtt a Francia Bizottságot el kellene kormányként ismerni, így mint szövetségesek részt vehetnének a fegyverszünetben. Fontos, hogy ne lökjük Franciaországot a másik oldalra. Nem szabad őket elkeseredettségben hagyni, mert akkor elkezdene azon vitatkozni, hogy Németországgal vagy a szövetségesekkel tartsanak-e. Ennek nem szabad megtörténnie. Franciaország nagy ország. Nem szabad, hogy a háború után a kontinensen komoly problémák fennmaradjanak. Oldjuk meg őket. De ez az, amit az angol politika nem tesz meg.

Molotov: Nem?

Beneš: Lehet, hogy az angolok játszmát folytatnak, mint ahogy velünk tették kormányunk elismerése kérdésében. Nem fognak semmiért bármit is adni, s ha akarnak adni, azt is csak részletekben. 1939–40-től Franciaországban sok angolokkal szembeni keserűség maradt meg.

Molotov: De ők nagy mértékben segítenek Hitlernek, és ez nem mehet büntetlenül. Átálltak a németek oldalára azáltal, hogy a kormányuk ezt tette. Nem gondolom, hogy ezt ennyiben kell hagyni. Nemcsak egyes személyek, hanem maga a birodalmi uralkodó osztály bűnös.

Beneš: Ebben a vonatkozásban én nem védem Franciaországot, igaza van, ez morális kérdés. Csak arról van szó, hogy nem kellene őket Németország felé lökni.

Molotov: Ön több alkalommal nyilvánosan kijelentette, hogy Franciaország nélkül nem lehet semmit tenni. Minden méltányosság mellett is Franciaország béna. Meglehet, még egy ideig az lesz. Politikailag ők rothadtak és bebizonyították a gyengeségüket.

Beneš: Úgy látom, nincs köztünk véleménykülönbség.

Molotov: Nincs, csak árnyalatnyi különbség van. Mi kevésbé vagyunk optimisták, inkább óvatosabbak.

Beneš: Ami fontos számomra az az, hogy egyetértés van köztünk, s politikánkat az Önökével koordináljuk. Ez nagyon fontos számunkra.

Molotov: Nekünk szintén nagyon fontos.

Beneš: Olaszország. Itt a bűnösség világos, nem lehetnek nézetkülönbségek köztünk. Az egyetlen, amit meg akarok említeni az Sforza. Amikor Sforza Londonba érkezett meglátogatta Churchill, Edent s engem is. Régi barátom ő, segítettem neki, amikor száműzetésben volt. Becsületes ember. A következőket mondta nekem: „Amikor Moszvában jár, mondja el ott, hogy megtesszük az első lépéseket annak érdekében, hogy az Oroszországgal való kapcsolatokat helyreállítsuk.” Úgy gondolja, hogy egy köztársaság jöhet létre Olaszországban, s annak ő elnöke vagy miniszterelnöke lehet. Elmondta ezt Churchillnek is, aki nem reagált kedvezően. Eden jobban megértette Sforzát. Az amerikaiak egyetértettek vele, de a későbbiekben sok nehézséget okoztak neki. Megkért, hogy mondjam el: elsőként Önökkel akar megállapodásra jutni, ezt nagyon fontosnak tartja. Fél az amerikaiaktól.

Molotov: Mitől fél?

Beneš: Az AMGOT-tól (a megszállt területeken működő szövetséges katonai kormány). Szeretne néhány gyarmatot megmenteni. Én megértem, hogy az angolok akarják Eritreat és Szomáliát. Az olaszok szeretnének Nyugat-Afrikában egy gyarmatot megtartani. De az angolok szeretnének Egyiptom másik oldalára vonatkozóan a keleti részen Palesztinával, Transz-Jordániával kötött megállapodáshoz hasonló megállapodást kötni. Délen már birtokukban van Szudán, így ahhoz, hogy teljesen körbefogják Egyiptomot csak a nyugati rész hiányzik. Tripolitania egy részét meghagynák az olaszoknak. Ezt Sir William Jowitt angol miniszter mondta el nekem, aki ezeknek a dolgoknak az előkészítésével foglalkozik. Így két elképzelés van: az egyik, amely azt jelentené, hogy mindent elvesznek az olaszoktól, s a másik, amely meghagyná nekik Tripolit. Mindazt, amit most elmondtam, Sforza is tudja. S mindig méltányosan viselkedett a Szovjetunió irányába.

Molotov: Mi a helyzet Croceval?

Beneš: Nem ismerem őt.

Molotov: Olaszországban levő embereink jelentették, hogy Croce ellenséges irányunkban. Sforza megfelelő. Mindkettejüknek megvan a saját csoportjuk, és Croce csoportja ellenséges irányunkban. Sforza Londonban van még?

Beneš: Nem, Olaszországban.

Molotov: Mint tudja, az amerikaiak elhalasztották a kormány megalkotását.

Beneš: Van itt még egy kis kérdés, az ILO (Nemzetközi Munkaügyi Szervezet) Az ILO titkára kérte, hogy vessem fel itt a kérdést. Mind az angolok, mind az amerikaiak szeretnék megtartani a szervezetet. A titkár szeretné tudni, hogy mi a SZU álláspontja.

Molotov kitérően válaszolt, lesz erre elég idő a háború után.

Beneš: Tizeharmadik pont. Átadtam Kornejckunak egy memorandumot a fegyverszünettel kapcsolatos kívánságainkkal. Már mindent megbeszéltünk. Át fogom adni az angoloknak is. Mindent belefoglaltam a határokról, a kitelepítésről, a cseh-szlovák viszonyról, a megszállásról és így tovább.

Tizennegyedik. Az a kérdés, hogy tárgyalásainkról kiadjunk-e vagy ne hivatalos nyilatkozatot. Nekem szükségem lenne rá, mint irányadóra a kormány és diplomatáink számára.

Molotov: Meg lehet csinálni. Talán készíthetne egy vázlatot.

Beneš egyetért.

Beneš: Utoljára hagytam a hatodik pontot. Csak tájékoztatás céljából szeretnék beszélni a háború utáni belső rendezésre vonatkozó terveinkről. Ezt már megbeszéltük itt parlamentünk kommunista tagjaival,¹² akikkel sikerült egyetértésre jutni. először is a decentralizáció problémájáról.

Molotov: Szlovákia autonóm lesz?

¹² Benes moszkvai tartózkodása alatt találkozott és megbeszéléseket folytatott a moszkvai csehszlovák kommunista emigrációval. Gyakorlatilag ekkor rakták le az 1945 áprilisi kassai program alapjait.

Beneš: Nem, a decentralizálást nem adminisztratív eszközként akarom. Nem akarom használni az autonómítás szót, mert mindenki azt érti rajta, amit akar, mindenki más jelentést ad ennek a szónak. Ezt Hlinkának is elmondtam. Demokraták vagyunk, a kérdést meg kell beszélünk a háború után, s a decentralizáció olyan mértékű lesz, amilyenben megállapodásra tudunk jutni. Én a szlovákoknak többet akarok adni, mint amennyivel az első köztársaság alatt rendelkeztek, de ebben meg kell egyeznünk. (Térképen mutatja a megfelelő adminisztrációs egységet: Csehország, Morvaország, Szlovákia, Kárpát-Ukrajna)

Mindegyiknek lesz helyi parlamentje. Szlovákia kap egy új fővárost, mert Pozsony a határ mellett fekszik.

Ami a kárpátukránokat illeti, erről már elég vitát folytattunk. A régi kérdés itt az orosz és az ukrán elemek közötti versengés. Ausztria-Magyarország ideje alatt ezt a vitát mesterségesen is szították, az embereket egymás ellen uszították. úgy gondolom, hogy az oktatást és a nyelvet illetően Kárpát-Ukrajna viszonyait a határ másik oldalán levő viszonyokhoz kell igazítani. A magyarok megpróbálták még egy szláv embert alkotni, a „bennszülöttet”, de én elleneztem ezt. Szláv ügyekben nekünk integrációt kell tervbe vennünk, nem dezintegrációt.

Molotov: Nagyon jó.

Beneš: Az utolsó kérdés a telepítés kérdése. Már említettem, hogy ha szükséges, hajlandó vagyok a köztársaságból egy részt leszakítani és Németországnak adni, feltéve, hogy ez segítene nekünk a köztársaságból kiűzni az összes németet. De ragaszkodom ahhoz, hogy a fegyverszünet feltételei garantálják azt a jogot, hogy elfoglaljuk a München előtti területeinket.

Molotov: Rendben van.

Beneš: Azután meg akarunk állapodni Önökkel és az angolokkal a határok kérdésében. Ha szükséges, én kész vagyok kompromisszumokra. Itt elsősorban az angolokra és az amerikaiakra gondolok, akiknél nehézségekre számítok. Gondolom, együttműködésre hajlamosabbak lesznek akkor, ha elmagyarázom nekik, hogy nem csak a németeket akarjuk kiűzni, hanem területeket is átengedünk velük együtt.

(A térképre mutatva elmagyarázza, milyen területi engedményekre kész. Viszont említ olyan német területeket, melyeket startégiai okokból Csehszlovákiához kell csatolni, így a megállapodás terület-csere lenne, nem egyoldalú engedmény a mi részünkről.)

Molotov közömbösen hallgatja az előadást.

Kornejczuk a magyar határról érdeklődik.

Beneš elmagyarázza, hogy a magyarokat is ki akarják telepíteni vagy kicserélni magyarországi szlovákokért, a határokat vissza akarják állítani.

Molotov: Rendben. előterjesztette már ezeket a terveket az angolok és az amerikaiak előtt?

Beneš: Ismerik a véleményemet, de hivatalosan még nem terjesztetem elő semmit mielőtt Önökkel megállapodtam volna. Nincsenek jó tapasztalataim az elmúlt háborút illetően, sok magyarbarát van az angolok között. A tervet alapelveit ismerik, de én mindenekelőtt tudni akartam, hogy milyen mértékben fognak Önök támogatni bennünket. Kétszer tárgyaltam erről Roosevelttel elnökkel, mindent elmagyaráztam neki, s utolsó látogatásom alkalmával meg akartam bizonyosodni, hogy teljesen megértette-e. Roosevelttel kedvezően nyilatkozott. Amikor kérdeztem, hogy megértette-e azt, amit a Moszkvával kötött szerződésünk lényegéről mondtam, azt válaszolta: „Megértettem.” A kitelepítéssel kapcsolatban ugyanezt mondta, hozzátéve, hogy más országok esetében is ugyanezt a megoldást kellene alkalmazni. Utalt Erdélyre. De én mindig ragaszkodtam ahhoz, elfoglaljuk a München előtti határainkat.

Molotov: Gondolja, hogy tényleg akarják? (az angoloknak és az amerikaiaknak a kitelepítésre vonatkozó ígéreteire utalva)

Beneš: Attól függ. Én gondolom, hogy igen, de ezután fogják mondani, hogy mi fognak Önök ezért fizetni. Most, a teheráni konferencia után jobban fognak hajlani a megegyezésre.

Molotov: De mondja meg nekem, mivel tudnak Önök fizetni? Nincsenek gyarmataik.

Beneš: Emlékszem arra, hogy milyen engedményeket kellett tennünk a lengyeleknek a konföderáció ügyében. Nem tudom, most mivel fognak előállni, lehet, hogy szerződésünknek a lengyelekre vonatkozó

részevel, mely segít nekik megoldani a lengyel problémát, vagy lehet, hogy gazdasági vagy pénzügyi engedményekkel. Megpróbálják közép-európai befolyásukat megőrizni.

Molotov: A kérdés az, hogy hogyan?

Beneš: Elutazásom előtt a konföderáció lehetősége volt ez.

Molotov: Konföderáció. Amikor a konferencián felolvastam a szerződésünkről szóló deklarációt, Eden azt válaszolta, hogy a bejelentésem érthető s ő egyetért, nem volt vita. Cordell Hull mondta, hogy már előbb egyetértett; Az angolok bemutattak nekünk egy írásos tervezetet Ausztria és Magyarország föderációjára vonatkozóan, és érdeklődtek, hogy nincsenek-e kifogásaink Ausztria és Magyarország egyesítése ellen.

A moszkvai konferencián az angolokkal és amerikaiakkal jó volt a kapcsolatunk, Teherán óta minden világos volt. A beszélgetések egészen felszabadultak voltak, még a legérzékenyebb kérdésekben is a teljes bizalom és barátság jellemezte a légkört. A második front kérdésében, amely régóta izgatott bennünket, teljesen kielégítő megállapodásra jutottunk mind az időpontot, mind a kiterjedést illetően. Németország feldarabolásának kérdésében vita volt, mindannyian egyetérttünk abban, hogy a feldarabolás szükséges. Nyíltan utaltam arra, hogy tudjuk, hogy az angol és az amerikai sajtó bírálja, hogy Németországgal kapcsolatos elképzeléseinket nem akarjuk nyilvánosságra hozni. Saját területünkön folytatunk háborút, a németek itt vannak, a Vörös Hadsereg katonái vérüket ontják, az összecsapások 90%-a a mi országunkban folyik, ezért a propaganda kedvéért nem mondhatjuk meg, hogy mit szándékozunk tenni Németországgal. Nem szabad olyat tennünk, ami a legcsekélyebb mértékben is segíthet Hitlernek. Ha elmondjuk, hogy Németország feldarabolására törekszünk, Hitler újabb lökést kap, s a németek az utolsó csepp vérükig fognak harcolni. Már most is minden talpalattnyi földért hihetetlen makacssággal harcolnak. Azok, akik ilyen irányban nyomást gyakorolnak ránk, jelen pillanatban Hitlernek segítenek.

Ugyanez igaz a német bizottságról is. A konferencián hogyan tudna bármely kormány kötelezettségeket vállalni a hadifoglyok irányában? Ez hatással volt. A fronton harcoló Vörös Hadsereg katonái érdekében meg kell tennünk mindent, ami gyengíti az ellenséget. És a németek

morálja kétségtelenül romlik, ha hagyjuk, hogy kiemelkedő tábournokaik, tisztviselőik és katonáik szóljanak hozzájuk. Amit kinyomtattak, szétszórtuk a katonák között, s ez nagyon hatásos volt. Kezünkbe jutott az egyik tábornok katonáihoz intézett felhívása, amelyben azt bizonygatja, hogy Seydlitz, aki Moszkvából beszél, az nem is az igazi, mert egy régi családból származó kiemelkedő tábornok sohasem cselekszik így. Történeteiket a mi sajtónkban közölni más dolog, de ők kiadják ezeket saját német nyelvükön is. Gondolja, hogy kormányunknak a hadifoglyokkal kellene foglalkoznia?

Lengyel kérdések. Az elnök reméli, hogy már minden alapkérdést megbeszéltek. Molotovnak is ez a véleménye. De amikor az elnök egy térképre mutat, Molotov megjegyzi, hogy azon nincs bejelölve a szovjet-csehszlovák határ. Az elnök gyorsan egy másik térképet vesz elő, s ezután beszélgetés következett általában a határokról. Molotov a Curzon vonalat, melyet jelölt a térkép, eldöntöttnek tekintette. Az angolok és az amerikaiak a teheráni konferenciára a Curzon vonalat jelölő térképekkel érkeztek, s „ezt tettük mi is”, tette hozzá mosolyogva. Az elnök elmondta, hogy Mikolajczyk fél attól, hogy az oroszok nem fogadják el a Curzon vonalat és még többet követelnek. „Nem, sőt kisebb engedményeken gondolkodunk. Amíg a németekkel voltunk elfoglalva, addig nyilvánvalóan érdekünkben állt annyi szláv lakosságú területet magunkhoz venni, amennyit lehetett, s ezeket nem fogjuk elhagyni, de a Curzon vonal tárgyalási alap lehet.” Az elnök megjegyezte, hogy „Bialystok lakosságának elsöprő többsége belorusz, erről nem lehet szó. Lomza egy más kérdés, itt valóban a lengyel lakosság van többségben – Lomza lengyel. (Valószínűleg visszadják Lengyelországnak.)

A teheráni konferencián vita kérdése volt az Odera mint Lengyelország nyugati határa. Kijelölve Lengyelország nagyságát a Curzon vonaltól az Oderáig, Churchill ezt mondta: „Milyen bolond dolog, ismét nagyobb Lengyelországot lesz. Az elnök érdeklődött a Kelet-Poroszországgal kapcsolatos orosz elképzelésekről, vajon az egészet át akarják-e engedni Lengyelországnak. Molotov azt válaszolta, hogy nem, mivel szükségük van a Memel környéki tengerpartra, összességében ők megtartanák a tengerparti részek nagyobbik felét s egy belső átlós részt

Königsbergig, a többi megkapná Lengyelország. Azután jött szóba azoknak a németeknek a száma, akiket el kell távolítani Lengyelországból. Az elnök 3 és 1/2 millióra becsülte ezt. Molotov kijelentette: „Ez semmi, könnyű dolog.”

Az elnök leszögezte, hogy Lengyelországnak nyugaton elegendő német területet kell kapnia ahhoz, hogy Németországgal való határát a lehető legnagyobb mértékben megrövidíthesse. „A déli területek vonatkozásában speciális érdekeink vannak, hiszen megnő a Lengyelországgal való határunk, s csökken a németországi, ez komoly hatással lenne egész politikánkra és az egész szituációra. A lengyelek sürgettek bennünket, hogy itt foglaljuk el területeinket a németek rovására. De mi nem akarjuk ezt, ez csak megnövelné országunkban a németek számát, akiket el akarunk távolítani a területünkről. De hagyjuk a lengyeleket, hogy ők csinálják.”

Az 1939-ben kialakult Oroszországgal közös határunkról csak annyi hangzott el, hogy annak hosszabbnak kellene lennie. „Lvov nem lehet kérdéses, mert a Curzon vonalon belül fekszik, nem tudjuk átadni a lengyeleknek. A Kornejczuk, aki jelen van, megerősíti Lvov fontosságát az ukránok számára. „Én ugyanezt mondtam Mikolajczkynak – mondta Beneš, és hogy „ezt az amerikaiak és angolok már 1919-ben eldöntötték.

4. Memorandum az 1943. december 18-án a Kremlben 6⁰⁰ – 8⁴⁵ közötti tárgyalásról

Jelen vannak szovjet részről: Sztálin, Molotov; cseh részről Beneš és Fierlinger nagykövet.

A beszélgetést Sztálin nyitotta meg, aki azt kérdezte, hogy vajon az USA és Nagy-Britannia minden következményével együtt akarja-e végigvívni a háborút, milyen tervei vannak az európai kontinens megszállására vonatkozóan. Az elnök válasza: amennyire ő tudja, a kontinens megtámadására aktívan felkészültek, s a mi dandárunk (brigádunk) is pontos utasításokat kapott. Az év befejezése előtt fel kell készülni az invázióra. Minden beszélgetés, amit az elnök a barátaival folytatott megerősítette